

Västergötland. Odlingrösen.
Kullings h:d.
Långareds s:n.
Vagnshed.
Raddegården.

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport
Nr 1944:6

Den 10 maj 1944 undersökte jag av Antikvariska Föreningens A. A. Gustavsson
ett beaktligt och omfattande odlingrösen, av vilka några undersöktes
och undersöktes. Undersökningen skedde på ett ställe, som omfattar till
väsentligt. Arbetet hade utförts av lantbrukaren Ingve Stenlund,
Vagnshed, Kullings h:d., Långareds s:n.
Den 10 maj 1944 undersökte jag i tillfälle, ett beaktligt platån.
som ligger på Vagnshed Raddegårdens ägor i Långareds socken,
Västergötland. Arbetet hade utförts av lantbrukaren Ingve Stenlund,
Vagnshed, Kullings h:d., Långareds s:n.
Undersökningen skedde på ett ställe, som omfattar till
väsentligt. Arbetet hade utförts av lantbrukaren Ingve Stenlund,
Vagnshed, Kullings h:d., Långareds s:n.
Undersökningen skedde på ett ställe, som omfattar till
väsentligt. Arbetet hade utförts av lantbrukaren Ingve Stenlund,
Vagnshed, Kullings h:d., Långareds s:n.

Till

Riksantikvariämbetet,

S t o c k h o l m .

Den 16 maj anmodades jag av Antikvarie Herr K. A. Gustavsson att besiktiga ett område med odlingsrösen, av vilka några förmodades vara gravar. Området med rösen höll på att röjas, och omvandlas till betesmark. Anmälan hade framförts av lantbrukare Yngve Svensson, Vånga Mellangård, postadr. Anten.

Först den 20 maj blev jag i tillfälle, att besiktiga platsen. Den är belägen på Vagnshed Raddegårdens ägor i Långareds socken, Västergötland. Marken äges av köpman J. A. Rödholm, Torggatan 7, Alingsås.

Området utgöres av en åt söder och väster vettande moränssluttning övertäckt med gamla odlingsrösen. Det gränsar intill norra sidan av vägen Vagnshed - Vånga. På andra sidan vägen ligger en predikolokal, på kartan betecknad Bönhus.

Rösen, voro mycket oregelbundna, ett mätte 15 meter i längd, 8 meter i bredd och 0,8 m. i höjd. Det var ganska oregelbundet i det att de större stenarna ej vältats in till röset, utan lågo utspridda utmed dess kanter. Ett av de större rösena var hopkastat intill en uppstickande klippa. Det mätte över en meter i höjd och var klätt med gräs och ljung. Andra rösen voro sammankastade kring stora stenar. Materialet var mycket olika. Stora stenar förekommo blandade med mindre. Området gjorde intryck av ett gammalt svedjeland, sådana

som på flera håll påträffats i Götaälvområdet, och som i vissa fall kunnat dateras till folkvandringstid.

Sedan jag orienterat mig, beslöt jag att använda dagen för undersökning av ett mindre röse. Jag fick Yngve Svensson och en av hans grannar till hjälp.

Det röse vi grepo oss an med var uppbyggt av mindre sten, där i bland en del flata stenar. Det mätte 0,4 m. i diam och 0,3 m. i höjd. Först upplockades stenen i rösets mitt på ett område av 1 kvm. Stenen vilade på ett lager svart mylla av 2 dm mäktighet. I ytan på myllan anträffades krukskärvor, som sparsamt uppträdde genom hela myllagret. I rösets mitt bildade marken en grund sänka på 0,5 m. diam. och 0,2 - 0,3 m. djup. I sänkan påträffades även en och annan krukskärva. Vi fortsatte med att upptaga en gång med 0,5 meters bredd genom hela röset, och det visade sig därvid att krukskärvor anträffades även utanför rösets centrum. Skärvorna lågo sparsamt spridda genom myllagret och ej samlade på en viss nivå eller en viss fläck.

Utom krukskärvor hittades även bitar eller klumpar av hård rödbränd lera, möjligen rester av lerklining, samt en bit slagg och två flintskärvor.

Bland krukskärvorna fanns ett bukfragment ornerat med parallella horisontala ränder, av samma kärl ett bottenfragment och möjligen en mynningsbit. Av kärl med svagt utsvängd mynning anträffades två mynningsbitar.

I myllan med krukskärvorna anträffades ett fåtal bitar av träkol. Spår av brända ben fanns ej.

Frånvaron av brända ben och fattigdomen på kolrester synes mig bestämt tyda på, att röset ej varit en grav. Sannolikt förhåller det sig med detta röse på samma sätt som med de små stenblandade högarna i närheten av gravfältet på Bräcke i Lundby församling, Göteborg, som intendent Niklasson grävde härom året. De visade sig vara odlingsrösen från folkvandringstid.

Beträffande dateringen av fynden från Raddegården finnes ej synnerligen mycket att hålla sig till. Det ~~andra~~^{enda} är krukskärvan med de horisontella ränderna på buken. Orneringen på den tyder på att den kan härröra från folkvandringstid, den kan ju även ha till-

hört ett kärll som varit någor äldre, och den kan ju också vara yngre. Krukskärvarna äro emellertid samtliga från förhistorisk tid.

Fältet med rösen är säkerligen ett gammalt svedjeland från förhistorisk tid. På en åsrygg omkring 600 m. norr om fältet finnes två "domarringar" samt rester av ett par röse med fotkedja.

Den gamla huvudbyn i grannskapet är Vänga, belägen på rullstens- och moränavlagringar vid norra kanten av en rund öppen slätt 1,5 km. i diam. Byn Vagnshed ligger i östkanten av slätten och sträcker sig med sina gårdar österut i en trång dal. I förhistorisk tid kunde slättmarkerna, som nu utgöra åkern, ej odlas. De voro sankt lermarker, som upptogos av ek- och björkskogar. De utgjorde goda betesmarker. Bebyggelsen var bunden till grusåsarna, och här röjde man åker. Skogen brändes och de av havet frisköljda stenarna, som täckte rullstens- och moränåsarna sluttningar plockades undan i små högar, ofta kring ett större block eller intill en uppstickande håll. Mellan stenarna hackade man så upp jorden och myllade ned säden. Det är ett sådant gammalt odlingsland, som påträffats på Raddegårdens ägor. Fynden från röset härröra tydligen från en gammal bebyggelse på platsen.

Samtliga fynden sändas samtidigt med rapporten.

Förslag till åtgärder.

1. Det röset, som undersöktes, bör helt genomgås.
2. Ytterligare tre à fyra rösen böra lämpligen undersökas.
3. Markägaren J. H. Rödholt, Alingsås bör underrättas.

Jag anser att han kan omedelbart få bortföra den sten, som han redan brutit upp, men han bör ej röra de orubbade rösen, förr än den här föreslagna undersökningen utförts.

4. Sedan den nämnda undersökningen utförts, bör markägaren tillåtas att helt röja området.

Göteborg den 21/5 1944.

Johann Flin

SHM 23377.

Kopia av
Fördraget in
Såväl rapp.

Rapport över undersökningen på Vagnshed Raddegården

F-föreläsning 16.2.45 den 27 juli 1944.
Beslut. Tills M för slutbehandling.

Enligt uppdrag av Riksantikvarien fortsatte jag den 27 juli undersökningarna av odlingsrösen på Vagnshed Raddegården, och får jag här nedan redogöra för undersökningens utförande och dess resultat.

Jag avreste tidigt på morgonen ifrån Göteborg till Alingsås och fortsatte därifrån med bil till Vänga Mellangården, där lantbrukare Yngve Svensson mötte med spadar och spett jämte en arbetare. Kl. 11 f.m. voro vi framme på platsen och började arbetet.

Nära ingångsgrinden till betesmarken med rösen skjuter en liten klippa upp över marken. Kring denna har under årens lopp samlats jord och stenar, så att det hela på avstånd ter sig som en hög. Denna har på planen betecknats med n:r 3.

Emellertid kunde man misstänka, att man invid klippan skulle finna spår efter gamla bostäder. Därför upptogs på klippans nordöstra kant genom den anhopade jordfyllningen ett 3 m. långt och 0.80 m. brett schakt, som fortsattes ned till det orörda morängruset. Schaktet hade invid stenen ett djup av 0.4 m, men tunnade av utåt till intet.

Spår av kulturlager anträffades ej i den genomgrävda jorden; blott nacken av en simpel skafthålsyxa kom fram vid bottnen av den överliggande fyllnadsjorden.

Omkring 24 m. norr om klippartiet ligger på västra sidan av en genom betesmarken ledande skogsväg ett stort röse 17 m. långt och 12 m. brett, med en höjd av en meter, n:r 2. På röset växa två björkar. Röset har en oregelbunden form och tunnats ut i väster. Det är till större delen uppbyggt av stora stenar. I kanterna och på ytan lågo stora block tillkastade utan någon som helst ordning. Hela röset gjorde intryck av odlingsrös.

Undersökningen ansåg jag därför kunna förenklas. Sålunda underlät jag att skrapa röset rent för på ytan ansamlad jord och vegetation, ett arbete som skulle krävt två mans arbete under två dagar.

I stället plockade vi oss omedelbart in i röset från dess kanter. Två man fingo från rösets södra kant och fem meter från dess västra ände upptaga ett 0.8 m. brett schakt, som grävdes ned till underliggande morän. Tre män sattes till att plocka sig in i rösets östra, mäktigaste parti. Här hindrades vi av en mängd timmerbråte, som markägare vräkt på röset. Arbetet utfördes med stor försiktighet. Stenarna lyftes bort för hand, och mellanliggande jord genomsöktes med händerna och sållades därefter. Tre såll hade anskaffats, och tre personer sållade medan två genomsökte jorden i röset och öste på sållen. Jag tänkte nämligen hinna med så mycket som möjligt på de två dagar som stodo till mitt förfogande för arbetet, och vidare ansåg jag att omkostnaderna för undersökning av dessa odlingsrösen borde begränsas så mycket som möjligt.

Under första dagen arbetade vi mellan 11 f.m. och 7 e.m., den andra dagen började vi kl. 8 f.m. och fortsatte till kl. 7.30 e.m. med nödiga måltidsraster. Under båda dagarna föllo kraftiga regnskurar, som försenade arbetet.

Under de båda arbetsdagarna medhans det nämnda schaktet i röse n:r 3, vidare schaktet i röse n:r 2 samt upplockande och genomsökande av ett parti *idetta senares östra kant* *ände* som sträcker sig 7 m. in i röset *med en bredd* och utåt *har en bredd* av 6 m. och längst in smalnade *nde* av till 3 m. Undersökningen avbröts invid ett meterhögt stenblock. Här hade röset en mäktighet av 1 m., utåt avtog mäktigheten något.

Inalles undersöktes 30 m² av röset innehållande omkr. 20 m³ sten och jord. Den jord, som förekom hade under årens lopp samlat sig på röset och runnit ned mellan stenarna. En del jord har tydligen också uppkommit genom vittring på stenarnas yta. Någon jord hade ej kastats in i röset, ej heller hade detta varit jordtäckt.

F y n d.

Omkr. 1 m. in i röset från östra kanten anträffades en liten flintskärva med skrapegg. Arbetstekniken för eggens utdaning verkade bronsålder. Två meter in i röset anträffades en samling krukskärvor av dåligt bränt gods. Skärvorna lågo mellan stenarna 1/2 meter från botten. Spår av brända ben eller av kol fanns ej. Sedan anträffades undan för undan mellan stenarna och emellanåt nere vid rösets botten

krukskärvor, och omkr. 4 m. från rösets östra kant anträffades nära botten ett bronsmycke som Montelius Minnens fig.

Bland lerkärismaterialet förefinnes bitar som förefalla utgöra mynningskärvor av gjutskedar. Strax invid det stora blocket i rösets mitt, ovan på stenarna i rösets yta, endast täckt av övervuxen ljungtorv anträffades ett bottenparti av kärl med mycket grovt gods.

Även fragment av tunnväggiga kärl av hårdare gods anträffades. Allt godset saknade ornering, och någon säker utgångspunkt för en närmare datering saknas utom beträffande fragmenten av gjutskedarna, för så vitt bestämningen av dessa fragment är riktig.

Bronssmycket åter utgör en säker utgångspunkt för dateringen och bebyggelsen på platsen. Det tillhör nämligen Montelius 3:e period.

Frågan är nu om röset skall karakteriseras som odlingsröse eller grav. Förekomsten av lerkärl på olika nivåer och på skilda platser inom röset tyder på att begravning här ägt rum vid skilda tillfällen. Emellertid saknas så väl brända ben som kol. Bådadera kunde man vänta sig att finna tillsammans med lerkärlsfragmenten, om dessa kärl inneslutit rester av ett brandbål. Bronssmycket kan ha kommit från en skelettgrav i rösets botten. Emellertid fanns ej spår av gravkista. Här och där i röset hittades dock små hällar som kunnat bilda en enkel sarkofag. Röset kan ha blivit plundrat någon gång under järnåldern och gravkistan totalt uppriven. Sedan har odlingssten nedslängts i den vid plundringen upptagna graven, och röset har vidare under fortsatt odling tillökats från kanterna med hopvräkt sten.

Sammanfattning.

Fynden, som gjorts under de tre grävningdagarna, äro i och för sig obetydliga, men de ha stort bebyggelsehistoriskt intresse, i all synnerhet om de kombineras med övriga fynd från omgivningen och med närliggande fornminnen.

Vid närmaste gård, omkr. 200 m. från de undersökta rösena, anträffades för några år sedan en båtyxgrav från stenåldern med vackra fynd, strax ost-sydost om platsen för undersökningarna har en vacker flintdolk anträffats och andra fynd från slutet av stenåldern har

gjorts i grannskapet. Dessa fynd härröra ej från en strandbebyggelse, utan markera en bebyggelse oberoende av strand och sjö, knuten till morän- och rullstensåsar, utan tvivel en byggelse grundad på boskaps-skötsel och åkerbruk. Denna bebyggelse har som senaste undersökningar visat fortsatt på platsen under bronsåldern och fram till folkvandrings-tid, för så vitt dateringen av krukskärorna i det först utgrävda röset är riktig.

För övrigt kan nämnas att röse av denna typ förekomma rätt talrikt i skogsmarken på östra sidan av den på kartskissen markerade skogsvägen. Dessa rösen äro övervuxna av ljung och skog. Samma slags rösen förekomma vidare i backen ovan Vagnshed småskola samt i parken intill Ulverås gård.

Vikingatidens gravfält anträffas ej åt Vagnshedshället, men vid Vänga by finnes ett gravfält med jordhögar som möjligen tillkommit vid järnålderns slut.

Trots ett energiskt arbete blev undersökningen under de dagar som stodo till förfogande ofullständig.

De framkomna fynden visa emellertid, att en fortsatt undersökning ur bebyggelsehistorisk synpunkt kan bliva värdefull. Jag tillåter mig därför föreslå att undersökningen på Raddegården fortsättes under en vecka med om möjligt fyra arbetare.

Omkostnaderna skulle ställa sig på följande sätt:

Arbetslöner åt fyra arbetare under en vecka	Kr. 144:-
Dagtraktamente åt ledaren	" 72:-
Resor för ledaren	" 26:-
Fotografering	" 10:-
Renritning och kop.	" 10:-
Utarbetande av slutrapport	" 20:-
	<hr/>
Summa kronor	<u>282:-</u>

Vördsamt

Göteborg den 4 aug. 1944.

Johan Nilin

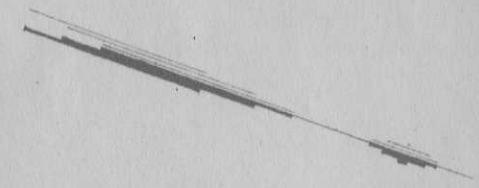
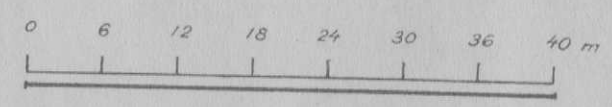
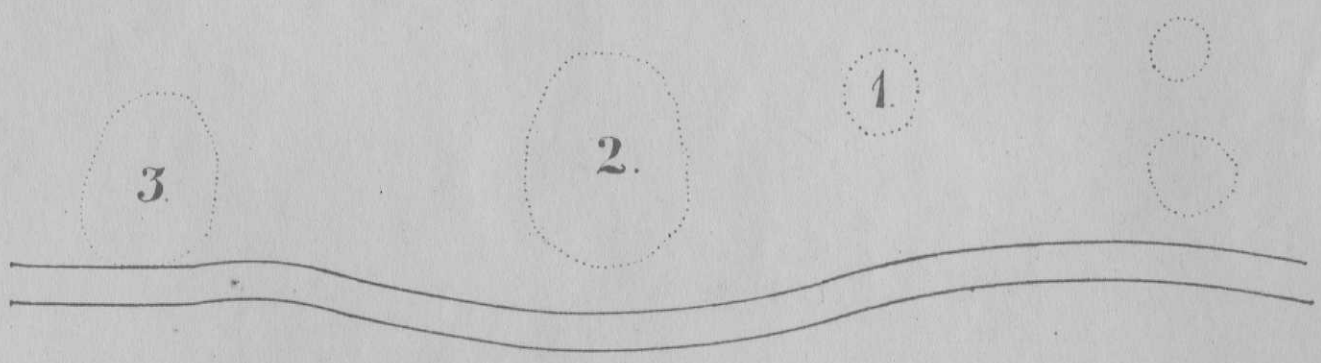
Jfr 27/47

Tillägg till redogörelse för fynden.

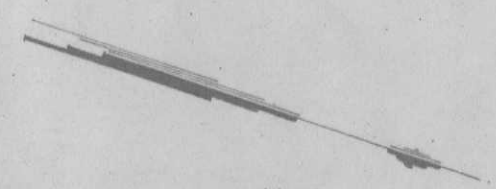
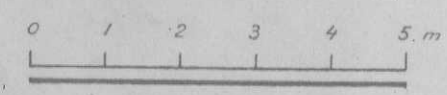
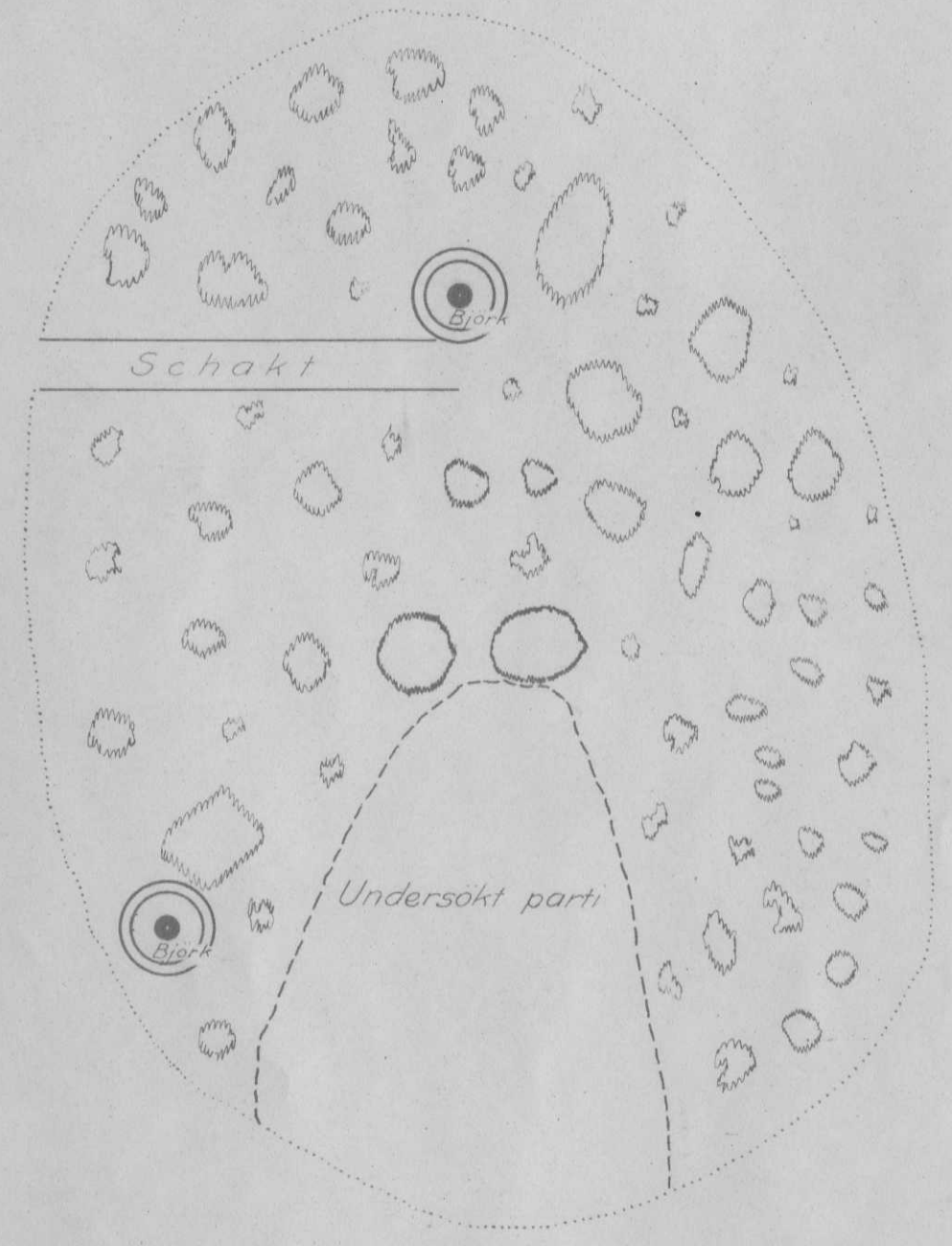
1. Bland kärlfragmenten märkes en mynningsbit ornerad med sneda streck över mynningskanten.
2. I fynden ingå för övrigt flera bitar av slagg, stycken av ett koksartat material, möjligen harpix, samt en mjuk asbestliknande klump. Slaggen förekom på spridda ställen i röset.
3. Kärlfragmenten äro fördelade i påsarna så, att det, som anträffats tillsammans, förts tillsammans påse.

Skiss visande inbördes läget av några
rosen på RADDEGÅRDEN
1, 2 och 3 undersökta rosen

Skiss av röse nr 2
RADDEGÅRDEN

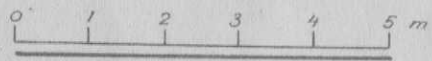
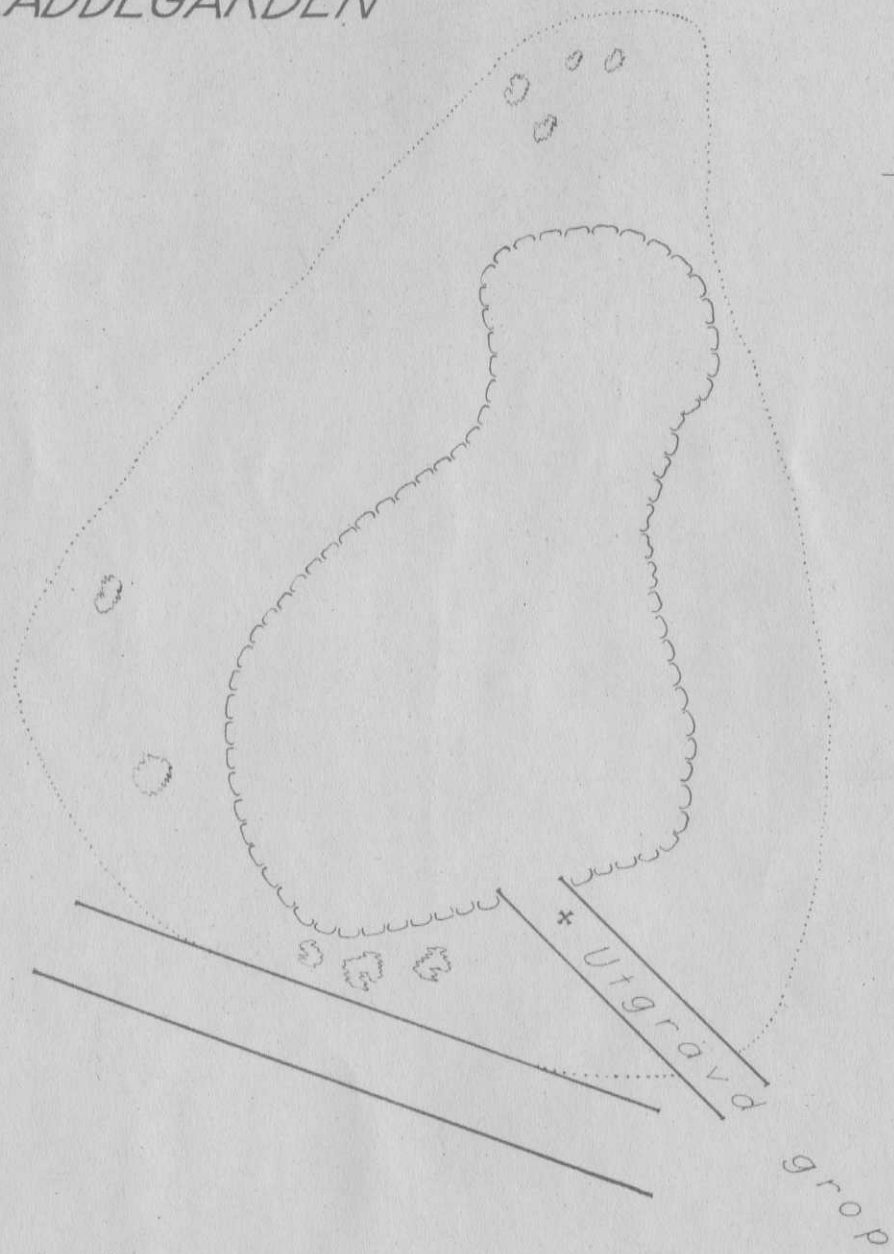
29/47

D.nr. 1659 Ank. - 5. APR. 1945
L. Vitt. Akad. & Sällsk. i. Vetensk.

29/47
Apr 27/47

Skiss av röse nr 3

RADDEGÅRDEN

Vagnohed, Raddegården.
Det undersökta värt.

Foto den 20/5-1944
Johann Flin

29/47
27/47

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Rörelse kring kartat område av stor sten.
En högre, där man kan se, det under-
skilda området. Vignettet - Raddegården
Foto den 20/5 1944
Johann Hill

29/47
27/47

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Den 10/5 1945
E. V. L. Akad. & Riksenkvarnen

Vignettet - Raddegården.
Kruppa av i rad liggande sten.

Foto den 20/5 1944
Johann Hill

27/47

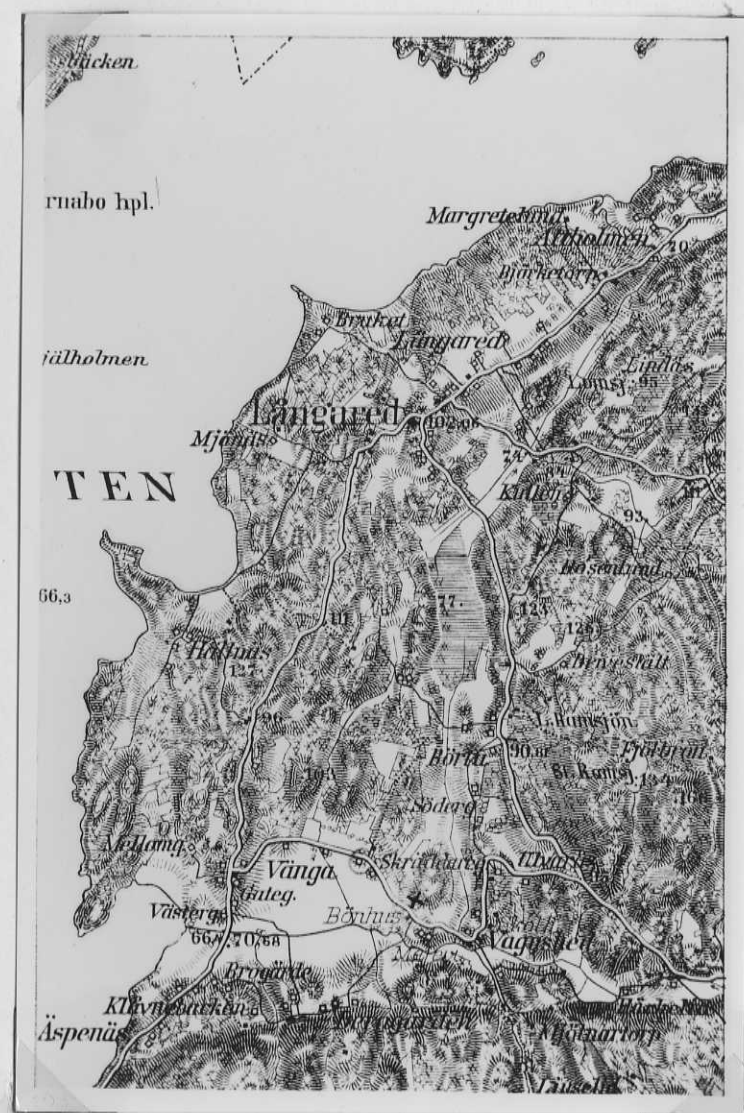
D.nr. 1659 Ank - 5 APR 1945
E. Vitt Akad. & Riksanstikvarien

Vagnshed, Raddegården
Fursi är fältet med rörena.

Foto den 20/6-1948
Johann Hill

Västergötland.
Kullings h:d.
Långareds s:n.
Vagnshed.
Raddegården.

Plåten saknas.

Fyndplatsen betecknad med x.

Västergötland. Odlingsrösen.
Kullings h:d.
Långareds s:n.
Vagnshed.
Raddegården.

Plåten saknas.

Fält med odlingsrösen.

Plåten saknas.

Grupp av rösen liggande i rad.

J. Alin foto 20.5. 1944.

Västergötland.

Odlingsrösen.

Kullings h:d.

Långareds s:n.

Vagnshed.

Raddegården.

Plåten saknas.

Odlingsröse.

Plåten saknas.

*Undersökt odlingsröse med krukskärvor
och brända lekklumpar.*

J. Alin foto 20.5.1944.